

IJZERLO EN DE CHRISTELIJKE SCHOOL tot 1945*samengesteld door: Gree van Daatselaar – Somsen [53]*

IJzerlo, kleine buurtschap in de Achterhoek, maar een plek die op velerlei manieren met onze wereldwijde familie is verbonden.

IJzerlo, de plek waar het Japikshuis staat, waar vandaan de eerste Somsens in de voor vorige eeuw emigreerden naar de Verenigde Staten en de plek waar de lindeboom ter herdenking daarvan is geplant.

De mooie camping waar we de Somsen-campeerweekeinden houden ligt in het hartje van IJzerlo.

*In dit artikel schrijven we - kort samengevat - over het **Christelijk Onderwijs in IJzerlo in de eerste helft van de 20-ste eeuw.***

*schilderij
van de oude school
door: Piet te Lintum*

Het is vermoedelijk in 1902 geweest, dat er voor het eerst sprake was van het bouwen van een school in IJzerlo. In andere buurtschappen van Aalten waren al scholen gekomen. De ouders in IJzerlo voelen steeds meer de moeilijkheden die de kinderen ondervinden op hun lange en slechte wegen naar een ver af gelegen school. Het is ook geen kleinigheid voor de jongste kinderen om dagelijks een uur te lopen door weer en wind.

Er wordt een eerste vergadering belegd, daar wordt een commissie ingesteld. Die commissie moet de bevolking van IJzerlo langzamerhand rijp maken voor en vertrouwd met het bouwen van een eigen school.

In de loop van 1903 wordt nogmaals vergaderd, alle voors en tegens tegen elkaar afgewogen, alle reken-sommen gemaakt. Let wel: tot aan 1922 kregen alleen de Openbare scholen rijkssubsidie. Christelijke scholen moesten gebouwd worden met geld van de ouders. Het vereiste aantal leerlingen om een school te mogen beginnen is in 1903 bereikt.

De grond wordt aangekocht en ruim een half jaar na de aanbesteding van de bouw is de school klaar. Sober maar doelmatig. Een knap stukje organisatie en arbeid en offerbereidheid! Er wordt een Hoofd benoemd en een onderwijzeres als tweede leerkracht. Op 1 oktober 1904 wordt de Christelijk Nationale School te IJzerlo officieel geopend. Dankbaarheid, voldoening, feest!

Men begint met 55 leerlingen, maar na één jaar is het leerlingenaantal zo gegroeid dat er een derde leerkracht kan worden benoemd. In 1909 wordt het schoolgebouw te klein. Er wordt een derde lokaal bijgebouwd. Later wordt vooraan een ruime erker gebouwd, meer licht en ruimte. En het oogt zo vriendelijk. Langzamerhand breidt het ledenaantal van de schoolvereniging zich uit en daarmee ook het aantal leerlingen.

Het gaat goed met de school, er zijn wel personeelwisselingen, maar het onderwijs kan tot 1914 regelmatig voortgang vinden.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog van 1914 – 1918 zijn er nogal eens moeilijkheden door personeelsgebrek, zodat vaak met twee leerkrachten in drie lokalen moet worden gewerkt. De tussendeur open en juf of meester moet dubbel zoveel kinderen onderwijs geven. Niet eenvoudig.

Gedenksteen

Dan komen we bij een mijlpaal in de geschiedenis van de IJzerlose Christelijke school: 4 oktober 1929 het 25-jarig jubileum! Er wordt een herdenkingsdienst gehouden en feest gevierd. De oud-leerlingen bieden de

school een gedenksteen aan. Die gedenksteen kunnen we nu nog terugvinden in het huidige schoolgebouw, dat de naam *'t Warmelinck* draagt.

Zo naderen we oktober 1930.

Op de eerste dag van die maand doet een nieuwe juf haar intrede in de school. Juffrouw Beumer [70], geboren in het Westen van Nederland, in Edam. Later zal zij trouwen met Harminus Somsen [45], uit Aalten, vijfde zoon van Frederik Hendrik Somsen [16].

Zo lopen er weer lijntjes van de Somsenfamilie naar IJzerlo, naar het Christelijk onderwijs daar, want ook aan die school is werkzaam een handwerkonderwijzeres die de naam juffrouw Christien Somsen [164] draagt. De beide 'juffen' worden vriendinnen.

Uit de schoolverslagen van de dertiger jaren is de zwakke economische positie van ons land duidelijk merkbaar. Werkloosheid, schaarste, bezuinigingen.

Men kon bij de aanstelling van de leerkrachten bepalingen opnemen, die nu absoluut onbespreekbaar zouden zijn. Bijvoorbeeld: In de aanstellingsakte van juffrouw Beumer werd haar de plicht opgelegd lid te zijn van de Meisjesvereniging en in IJzerlo te wonen. Ook was de bepaling van kracht toen, dat zodra een juf ging trouwen zij haar ontslag kreeg. Een gehuwde onderwijzeres kreeg geen vaste aanstelling.

In 1939 is de oorlogsdreiging voelbaar. Er dreigt schaarste te ontstaan. Verontruste bestuursleden geven opdracht om de steenkolenbergplaats van de school vol te maken.

Dan breekt de oorlog uit op 10 mei 1940. In de eerste jaren gaat het nog redelijk, maar in het jaar 1944 wordt het steeds moeilijker om in IJzerlo nog school te houden. In dat jaar wordt de school tot twee maal toe door een bom getroffen. Een verwoesting. Vele bommenwerpers komen over IJzerlo vliegen op weg naar het Duitse Roergebied. Het besluit valt om het onderwijs tijdelijk stil te leggen.

Op 30 maart 1945 kwam voor IJzerlo de bevrijding na een veel bewogen tijd.

Johanna Josina Somsen – Beumer

Juffrouw Beumer, onderwijzeres in de klassen 1 en 2, heeft twaalf jaar en acht maanden als leerkracht gewerkt. *'Een rijke tijd'*, schrijft zij, als ze al vijfentachtig jaar is, in *'Onze School, gedenkboek over verleden, heden en toekomst van 90 jaar Christelijk Onderwijs in de buurtschap IJzerlo'*.

Zij heeft in al die jaren een hechte band gesmeed met haar leerlingen en hun ouders. Die vriendschapsband met haar oud-leerlingen is gebleven, ook toen ze al lang getrouwd was en zelf moeder was van vijf kinderen. Ja, die band bleef tot in haar hoge ouderdom.

Johanna Josina Somsen – Beumer is op 30 juli 2001 overleden in Aalten, 92 jaar oud.

Haar oudste dochter, **Harmien Bakker – Somsen** [73] vertelt in een prachtig *IN MEMORIAM* over haar moeder. Citaat:

In wuffte Amsterdamse kleding fietste mijn moeder vanaf de trein achter een in zwart pak gestoken bestuurslid van de school over mulle zandpaden het Achterhoekse platteland in van die tijd

Een hele overgang, een nieuwe wereld, die mijn moeder met haar speelse inlevingsvermogen met graagte wilde leren kennen. Eerst op de Heelweg als tijdelijk onderwijzeres en daar hoorde ze van een vacature in IJzerlo. Een vaste aanstelling!

Het IJzerlose Bestuur kwam een proefles bekijken. Moeder was die dag per ongeluk decent gekleed, een stemmige jurk met lange mouwen. Ze had lang haar en vooral, ze kon prachtig vertellen!

Het Bestuur viel als een blok voor haar. Deze juf moest het worden.

Zo brak voor mijn moeder een rijke periode aan in haar leven. Binnen een leuk team de juffrouw van klas 1 en 2. Kinderen, die zo van achter moeders rokken op school kwamen en zeiden: 'Wat een groot huus, wat een boel koamers...'

Moeder was lief, maar wel streng en ze gaf heel goed onderwijs.

Ze heeft volop genoten in haar werk en ook van het contact met de ouders. Ze ging op

huisbezoek en ze leerde de Achterhoekse cultuur kennen. Ze genoot van de hartelijkheid, de gastvrijheid, de eerlijke eenvoud, de humor en de saamhorigheid van IJzerlo.(-) In 1935 ging moeder in de kost in Aalten, bij de familie Stronks. Daar ontmoette zij mijn vader, Harminus Somsen uit de Landstraat. Ze kregen net voor de mobilisatie in 1939 verkering. Ze zijn vier jaar verloofd geweest.(-)

*Personeel van de school in de jaren dertig:
l.-r.: Meester Kämink, juffr. Beumer [70],
meester Harmsen en meester Dozeman*

→

Haar huwelijksaankondiging was meteen haar ontslag-aanvraag. Er waren toen genoeg onderwijzers, dus gehuwde vrouwen konden gemist worden...

Mijn vader en moeder zijn 25 jaar gelukkig getrouwd geweest. In haar huwelijk was mijn moeder meer gebonden dan vroeger. Mijn ouders hebben samen met veel liefde vijf kinderen opgevoed.(-)

Moeder hield de band met IJzerlo stevig aan en dat was wederzijds. Ze bleef alle gezinnen volgen, ze leefde mee en was aanwezig in voor- en tegenspoed .(-).

Rond haar tachtigste werd het treinreizen moeilijk, ze werd slecht ter been en kon op eigen kracht niet meer iedere woensdag haar zoon Mas opzoeken, die gehandicapt is.

Toen sprongen de oud-leerlingen in. Ze maakten een rooster van vrijwilligers en voortaan, meer dan tien jaar lang, reed er iedere woensdag een oud-leerling uit IJzerlo voor, die moeder die dag naar Mas in Apeldoorn begeleidde. Voor moeder was dat ontzettend waardevol.

Ik weet dat haar oud-leerlingen ook plezier hadden in die bezoeken, want moeder was altijd een verrassende gesprekspartner. Einde citaat.

Johanna Josina Somsen - Beumer overleed in volle vrede. Een afgerond leven van een sterke vrouw, die bleef nadenken over God en over de maatschappij.

Op haar verzoek hebben oud-leerlingen van de IJzerlose Christelijke school haar het uitvaartcentrum uit gedragen, onder de tonen van 'U zij de glorie'. ■

Bronnen: • IJzerlo, d'Nestiezern

• ONZE SCHOOL, 90 jaar Christelijk Schoolonderwijs IJzerlo. ISBN 90-9007534-8

CAMPING WEEKEINDE 23 – 26 AUGUSTUS 2001

door: Wim Somsen [518]

Al weer voor de vijfde keer – een lustrum dus – verzamelt zich vanaf donderdag de Somsenfamilie op de camping in IJzerlo. Het weer is zoals gewoonlijk goed, voor het weekeinde wordt zelfs een echte hittegolf voorspeld. *Alice en Eddy Sticker* hebben daar alvast rekening mee gehouden, want midden op het campingterrein staat nu een zwembad.

Zwembad met Maria [1013] en Laura [1014]

Zoals gebruikelijk trekt het bestuur zich donderdagavond terug om lang en diep te praten over de activiteiten van het komende jaar, de uitgave van de volgende Somsen Horizon, de financiën en nog veel meer belangrijke zaken. Tussen door worden we door *Ben en Hanny* [396 en 397] rijkelijk van eten en drinken voorzien, zodat voor sommigen de vergadering niet lang genoeg kan duren.

Voor vrijdag staat een bezoek aan onze lindeboom

gepland bij het "Joapikshuus". Maar aangezien mevrouw Veerbeek opgenomen is in het verzorgingstehuis "Pronswaide" in Winterswijk, brengt onze voorzitter Theo haar daar een boeket bloemen. Het bezoek aan de linde slaan we een keer over, hoewel ik kan vermelden dat de boom er prima bij staat.

In de loop van de vrijdag zijn nog een aantal gasten gearriveerd, zodat de camping er vol en gezellig uitziet. Het is leuk dat er familie arriveert

die nog niet zo vaak aan het weekend heeft mee-gedaan. Verder vult ieder de dag naar believen met fietsen, zwemmen, wandelen of gewoon fijn een boek lezen. Ondanks de mooie warme avond begeeft ieder zich aardig bijtijds te ruste. Ja, we worden een dagje ouder en de jaren beginnen te tellen.

Behalve bij één bestuurslid die tot diep in de ochtend zich vermaakt met een paar wilde fietsvrienden uit Brabant.

Zaterdag vertrekken we vroeg richting Vragenderveen. Enkele dapperen op de fiets, de rest per auto.

Lange broeken en laarzen aan, muggenspray op de onbeschermden plekken, drinken voor onderweg. Een betrouwbare gids is aanwezig. Na het precieze aantal deelnemers te hebben vastgesteld gaan we welgemoed het veen in. Het begin van de wandeling gaat via walletjes en dijkjes. Wat een makkie. Bos-en andere bessen staan er volop. De vingers worden blauw gegeten en de tanden ook. Dan komt toch het moment dat we een dwars-doorsteek door het veen moeten maken. Het pad wordt smaller en drassiger – midden op de stammetjes lopen en dan is er niets aan de hand. Het tempo zakt drastisch – zweet begint te gutsen van inspanning en angst. Dan klinkt de eerste kreet van ontzetting. Er staat iemand tot zijn heupen in het veen. Met vereende krachten sjort men hem of haar weer op het droge – wel een beetje uit de buurt blijvend, want de modder brengt zijn eigen geur mee. De uitleg van de gids over het ontstaan van het veen, de verschillende planten en dieren, hoort niet iedereen meer. Ze zijn veel te druk met zichzelf. Nou blijkt ook dat de voorbereiding van de deelnemers wel zeer verschillend is. Terwijl de één zijn schoeisel en kleding goed heeft aangepast aan de omstandigheden, zijn er anderen die meer zijn uitgerust voor een luchtige strandwandeling. Uiteindelijk komt een ieder met meer of minder gesteun en geklaag toch weer veilig bij de vertrekplaats. De gids heeft in ieder geval zijn best gedaan om ons wat te leren over dit veengebied en ook heeft hij verteld wat men in de toekomst nog voor acties ondernemen gaat om het veen in stand te houden.

De pannenkoeken en het bier of andere drank laten we ons hierna goed smaken in Vragender. Terug op de camping ligt ieder een beetje bij te komen. Sommigen dobberen wat in het zwembad – anderen zitten in de schaduw een beetje te niksen. Er is er onder ons nog één die de energie heeft om m.b.v. een zelf ontwikkelde val één van de vele rondlopende kippen te vangen. En om de act te voltooien laat hij zien hoe je een kip leert doodliggen. Het lijkt me dat deze kippendompelaar wel mee mag doen met onze culturele dag om daar deze indrukwekkende truc aan een groter publiek te laten zien.

Vast onderdeel van het weekend is de barbecue op zaterdagavond, weer prima verzorgd door *Rudolf Brunsveld* uit IJzerlo. Leuk is dat ook nu weer nieuwe gasten aanwezig zijn. Met heerlijk weer, genoeg te eten en drinken, zittend onder de majestueuze eiken van camping 't Hoftijzer, kan de avond niet mis gaan. Halverwege de avond brengt *Johan* [1089] ons een serenade vanaf de hooizolder. Met een geschoolde stem, begeleid door zijn onafscheidelijke accordeon, laat hij een enigszins profaan lied over de familie schallen. Een welverdiend applaus is zijn deel.

Laat wordt onder aanvoering van *Rita* [409] en *Joke* [523] door vooral vrouwen en een enkele verdwaalde heer de afwas gedaan. Hulde ook aan deze ploeg.

Zondag is een dag van rust. Van kerkgang tot lekker in de schaduw zitten. Een aantal begint langzamerhand voorbereidingen te treffen voor de terugreis. Een aardige verrassing is het bezoek van *Dick* [144] en *Alie* [239] Somsen (Zelhemse tak). De avond ervoor hebben ze hun 40-jarig huwelijk gevierd en met de overgebleven drank wordt het feestje op de camping nog even dunnetjes over gedaan.

Met de harde kern wordt 's avonds nog gegeten op de markt in Aalten. We worden weer vermaakt door de meer dan droge opmerkingen van de eigenaar. Hij speelt zijn rol met verve, zelfs tijdens het afrekenen weet hij de spanning er in te houden - onderhandelen over de hoogte van de rekening is mogelijk - wel trekt de gast altijd aan het kortste eind.

Het weekend zit er op. Opnieuw zeer geslaagd, denk ik. Volgend jaar slaan we vermoedelijk over vanwege plannen voor een culturele dag. (Zie bijsluiter). Misschien komt er nog een kort weekend op een andere tijd. U hoort er van via *Somsen Horizon*. ■

*I.: Gids met de Somsen-ploeg
in het Vragenderveen*